

Hans Renders

Tap toe en Taptoe

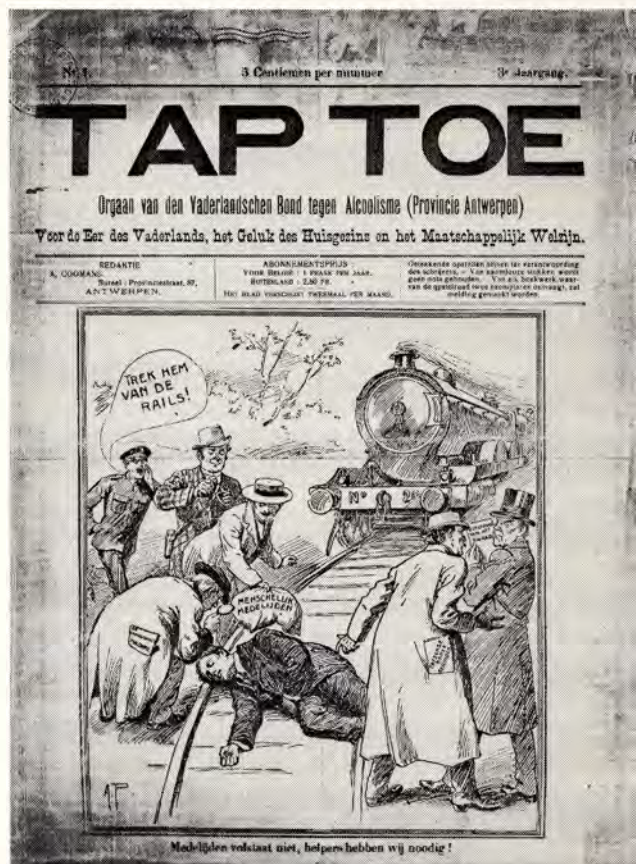
Het gaat hier niet om *Taptoe* voor scholieren die iets te oud zijn geworden om *Okki* te lezen maar om twee obscure tijdschriften die ieder voor zich zelf een belang verdedigden dat in het ene geval niet en in het andere geval wel gehonoreerd werd. Overigens zullen beide tijdschriften altijd wel obscuur blijven.

Het eerste nummer van *Taptoe* verscheen op 1 januari 1911. Als ondertitel stond vermeld 'Orgaan van den Vaderlandschen Bond Tegen Alcoolism (Prov. Antwerpen)'. Een heel boek zou te vullen zijn met stichtelijke opmerkingen die in de loop van het bestaan (ruim drie jaar) van *Taptoe* gedebiteerd zijn. Behalve de gemeengoed geworden spreuken als 'Wanneer de wijn is in den man, Dan zit de wijsheid in de kan' stonden op iedere pagina van dit weekblad, onderaan maar in een fors lettercorps, ongetwijfeld zelf gefabriceerde strijkkreten als: 'Alcool doodt, dood aan Alcool!'

De belangrijkste medewerker was aanvankelijk ongetwijfeld W. Reck, al waren de meeste artikelen niet gesigineerd, maar ook staan er stukken in *Taptoe* die ondertekend waren met 'F. C. Student geheel onthouder' of 'A. S. onderwijzer' en 'Een huisvader'. In het elfde nummer staat een erratum op het tiende nummer: 'In ons artikel "Help U zelve" van het vorige blad staat op de derde kolom: "zal uw geluk voor lots- en loonsverbetering met heel loensche oogen aanzien worden". Dit moet zijn: "zal uw geluk voor" enz.' Het kan bijna niet anders of er is wel een andere bond geweest die zich vanaf dat elfde nummer van maart 1911 tegen *Taptoe* keerde.

Het is zo verleidelijk uit dit blad te citeren omdat *Taptoe* in al zijn moralisme ongehoord vrij in de mond was. Deze paradox maakt het tot zo'n groot plezier om er een dagje in te lezen. 'Zonder puriteins strengheidsgevoel zijn we de volkrijke buurten eens gaan bezoeken in gezelschap van een Hollandschen vriend, die nog veel minder puriteins bloed in d'aderen heeft, maar 't geen we daar te zien en te hooren kregen was zoo schoon, dat mijn vriend, zich niet langer kunende bedwingen, uitriep: "Wat 'n beestenboel zit er toch in Antwerpen, 't zijn meer dan zwijnen!" En inderdaad als men die jonge meisjes, die zatte wijven, daar zag heen slieren, werd men beschaamd ook 'n mensch te zijn. [...] Maar welke opvoeding genieten sommigen dier geparfumeerde

Hans Renders. Publiceerde in het begin van dit jaar de monografie *Barbarber 1958-1971* (uitgeverij Martinus Nijhoff, Leiden). In *Het Oog in 't Zeil* (april 1986) schreef hij een artikel over Julien Weverbergh en zijn (Vlaamse) literaire tijdschriften.

jonkers? Als staaltje kennen wij een 18 jarigen zoon van een onzer welstellende kooplieden, die van zijn vader order gekregen heeft "als hij hem in een bordeel ontmoet", niet: "Bonjour Papa!" maar "Bonjour Franç...ois!!" te zeggen.'

Niet geheel vrij van cynisme meldt de ons anoniem gebleven auteur verder nog: 'In 't belang der zedelijkheid ware het beter niets dan smoordronken personen te zien dan wel "half in den wind" zijnde; de eerste leggen te slapen, sukkelten morrend naar huis terwijl de laatste de laagste staaltjes der menschelijke dierlijkheid tén beste geven.'

Vanaf het eerste nummer van de derde jaargang werd eindelijk vermeld dat de redactie in handen was van A. Coomans en er kwam een tweede ondertitel bij, namelijk 'Voor de Eer des Vaderlands, het Geluk des Huisgezins en het Maatschappelijk Welzijn'. *Taptoe* werd steeds gezapiger. Vanaf dit nummer verscheen het tijdschrift in iets groter formaat, de verschijningsfrequentie werd tweewekelijks, en in het logo was een spatie tussen *Tap* en *toe* aangebracht.

Het laatste nummer (nummer elf van de vierde jaargang) verscheen in 1914. Dat is overgeleverd via de catalogus in de

tijdschriftenleeszaal van de Stadsbibliotheek te Antwerpen. Maar op het blad zelf stond vanaf 14 januari 1912 geen datum meer. Toch kunnen we met vrij grote zekerheid stellen dat het laatste nummer op 1 juli 1914 verscheen. Een bijna onleesbaar stempelafdrukje (waarschijnlijk van de toen dienstdoende bibliothecaris van de 'Hoofdboekery der stad Antwerpen') op het vijfde nummer van de vierde jaargang verraadt ons de datum 2-4-14. Tellen we dan door tot nummer elf dan is het niet ingewikkeld om op de bovenvermelde datum uit te komen.

Het laatste nummer was er een zoals alle andere en vermeldt niets over de opheffing van het blad, wel dat de broer van de voorzitter op 41-jarige leeftijd is overleden. Het was kennelijk vechten tegen de bierkaai.

Volgens dezelfde catalogus in de bibliotheek van Antwerpen verscheen het tweede *Taptoe* in 1954 en 1955 maar volgens de *Bibliografie van de Vlaamse tijdschriften*, I; 9 (1966) van R. Roemans en H. van Assche, die ik meer vertrouw, kwam het eerste nummer uit in augustus 1953. Een reden voor deze verwarring is misschien dat in de bibliotheek het eerste nummer niet in originele staat aanwezig is. De bibliotheek geeft '18 may 1954' als datum van ontvangst van zowel het eerste, het tweede als het derde nummer van *Taptoe*. Het afschrift van het eerste nummer is vervaardigd op '5.V.1954'. De exacte verschijningsdatum is dus niet met volledige zekerheid te geven. Hoe het ook zij, *Taptoe* werd opgericht en aanvankelijk ook volgeschreven door Karel du Bois en Walter Korun (pseudoniem van Piet de Groof). De twee verschenen jaargangen tellen samen zeven nummers, hoewel het laatste nummer met acht aangeduid is. De echte bibliografen vinden het ongetwijfeld interessant om te weten dat er nooit een nummer zeven is verschenen. Volgens Walter Korun komt dat omdat nummer zeven al gestencild was toen enkele medewerkers hun bijdragen terugvroegen. Daarom is het nummer nooit verspreid.

In het redactionele nawoord van het eerste nummer staat dat *Taptoe* uitgegeven werd 'wanneer voldoende kopij voorhanden is' en de redacteuren vragen zich af of het gezegd 'hoeft [...] dat het [*Taptoe*] in de eerste plaats bestemd is voor hilda en janine'. Roemans en Van Assche schrijven aan Janine Fontaine (eigenlijk Janine Wauters-Fontaine) ten onrechte een redactieplaats toe. Wel was zij de uitgeefster van nummer twee tot en met zes. De verhalen en gedichten van de beide redacteuren doen traditioneel aan, op de eerste bijdrage na. Het is een gedicht, getiteld 'taptoe' (of is het zoals Roemans en Van Assche veronderstellen een gedicht zonder titel en dient deze pagina tevens als omslag, een soort ten geleide dus?). De schrijver is 'K', hetgeen staat voor Karel du Bois. Op vrijzinnige wijze wordt een ode gebracht aan onder anderen 'de socialisten die per buick rijden', 'aan god die niet in de paus gelooft', 'Picasso die niet in de kommunisten gelooft' en ten slotte aan 'jesus kristus omdat hij zich illusies maakte'.

De gemiddelde leeftijd van de redacteuren bij de oprichting is 21, 'diÿ weze gezegd voor mensen als urbaan van den voordien die details als deze graag in hun dagbladgepruts gebruiken'.

Het tweede nummer van het gratis verspreide *Taptoe* bevat een lange Franstalige bijdrage van Jan Walravens over moderne poëzie. Via Paul van Ostaijen, Karel van de Woestijne, Apollinaire en Cocteau (pseudoniem van T. Fraenkel) komt hij op dichters uit de kring van *Tijd en Mens* (waarvan hij zelf een belangrijk medewerker was) zoals Marcel Wauters, Ben Cami en Hugo Claus. In hetzelfde nummer lezen we een bijdrage van Remy C. van de Kerckhove (ook een gezichtsbepalend iemand voor *Tijd en Mens*) in het Frans en, daarnaast, vertaald in het Nederlands.

Het was de jonge redacteuren gelukt al in het tweede nummer de belangrijkste auteurs van *Tijd en Mens* voor hun blad te charteren. In de vaste rubriek 'taptoe's feuilleton' werd veel gepolemiseerd, geroddeld en bekritiseerd.

Het hallucinerende, onpoëtische en meerduidige werk in *Taptoe* viel precies in de korte traditie die in Nederland door de Vijftigers werd ingezet. De ondertussen vaak theoretiseerde ingrediënten als existentialisme en surrealisme waren dan ook ruim aanwezig in de *Taptoe*-poëzie. Ik wil u een specimen uit het derde nummer niet onthouden:

witte vrouwen zonder sekse spoken
dwalen midden donker grijze stegen tegen
vallen van de avond op de wallen vallen
van de burendieper dan de zee maar
duizend dorre takken zwiepen buiten langs
de ruiten van de mensvergeten stad
waar duizend rode vrouwen in de warme wonden houwen
met hun lieve witte tanden o de etter
die de lampen spuwen op de nacht
en duizend dorre armen hoer mijn zuster
duizend dorre ogen reik uw mond
die zich niet warmen zich alleen
verbranden kunnen

Karel du Bois

Ook in het derde nummer staat een open brief van Johan Daisne (pseudoniem van Herman Thiery) aan de redactie. Daisne is fel tegen de 'experimentele' poëzie. 'Het dekt u beslist niet.' Een groot bezwaar heeft hij omdat deze poëzie historisch volmaakt onbillijk zou zijn; hij vindt dat de jongeren doen wat uitgebloeid is. Door te refereren aan een lovend artikel van hem over Van Ostaijen, wil hij aangeven toch wel oog te hebben voor de echte avant-garde. Van Ostaijen zou al lang het classicisme hebben bereikt via zijn experimenteel begin, als hij nog zou leven. Volgens Daisne is in *Taptoe* geen sprake van avant-garde maar van achterlijkheid. Vreemd genoeg staan wel enkele gedichten van hem in hetzelfde nummer opgenomen. Alsof de redactie hem de kans wilde geven te tonen hoe het dan wel moet. Neemt u maar van mij aan dat ze rijmen!

Marcel Wauters, Maurice d'Haese, Hugo Claus, Albert Bontridder, Remy C. van de Kerckhove en Jan Walravens sprongen de redacteuren in nummer vier bij door ieder (op verzoek) een reactie te schrijven op de open brief van Daisne. Simon Vinkenoog weigerde te reageren omdat hij Dais-

ne niet belangrijk genoeg vond. Zijn brief staat wel afgedrukt.

In de laatste nummers, die in kleiner formaat verschenen, staan enkele elementaire tekeningetjes van Ugo Peck en Veerle Loman. Van het uiterlijk van *Taptoe* moeten we ons overigens niet te veel voorstellen. De viltig geworden stencilvellen zijn uiterst belabberd vormgegeven. Waarom een omslag bekostigen als je ook de velletjes zo aan elkaar kunt nieten, moeten de jongens gedacht hebben. Ik zal de geschiedschrijving van *Taptoe* die in het laatste nummer staat laten voor wát er staat. Geschiedschrijving is ook geen goed woord voor iets dat nog bestaat. Hoewel *Taptoe* wel altijd obscuur zal blijven, is het geen onbelangrijk blad geweest. Niet alleen omdat er zoveel bekende schrijvers aan meewerkten (en dan heb ik regelmatige medewerkers als Paul Snoek (pseudoniem van Edmond Schietekat), Oscar Timmers, L. P. Boon, Gust Gils, Gaston Burssens, Ben Cami en Hugues C. Pernath (pseudoniem van Hughues Wouters) nog niet eens genoemd) maar ook omdat deze medewerkers bijna zonder uitzondering gepubliceerd hadden in *Tijd en Mens*. Het blad dat in België zulke ingrijpende veranderingen¹ heeft bewerkstelligd en dat bij de oprichting van *Taptoe* tijdelijk in de kreukels lag omdat de fusie met het Nederlandse *Podium* mislukt was.

Taptoe mag dan *Tijd en Mens* qua levensduur een paar maanden overtroffen hebben, de kentering in de literatuur die later kwam moeten we toch toeschrijven aan *Tijd en Mens*.

Samenvattend wil ik stellen dat *Taptoe* (1) een doel nastreefde waarvan we kunnen verwachten dat als het gerealiseerd was, *Taptoe* (2) nooit was verschenen en dat *Taptoe* (2) zich een doelde stelde dat voor een deel al bereikt was bij de oprichting van het blad. Dit laatste wel om heel andere redenen dan Johan Daisne veronderstelde.

¹ Zie hiervoor: J. Fronsee. *Tijd en Mens. Tijdschrift van de nieuwe generatie (1949-1955)* (1967) en L. P. Boon e.a., in: L. de Vos (red.), *Van Walravens weg* (1976).